

MÅNDAGEN 28 december: DE OSKYLDIGA BARNEN I BETLEHEM, fest

Första läsningen: **1 Joh 1:5 – 2:2** (*Blodet från Jesus renar oss från all synd*)

Fjärde dagen i juloktaven minns kyrkan de oskyldiga ("menlösa") barnen som blev offer för kung Herodes terroranslag som skulle få stopp på ryktena om en ny Messias i Davids stad, Betlehem. Heliga familjen *kom undan som en fågel ur jägarens nät. Nätet gick sönder och vi kom undan* (Ps 124:7). Herodes hade inga moraliska problem med sitt massmord, lika litet som en gång farao i Egypten när de hebreiska gossebarnen skulle dränkas i Nilen (2 Mos 1:22). Om du är född i Sverige efter 1975 så ska du veta att ditt liv har varit i fara på samma sätt. Lagen som skyddade de ofödda barnens rätt till liv drogs bort då. De första månaderna av ditt liv som foster fick läkare fritt döda dig genom abort – inget annat än din mors kärlek kunde förhindra det. Men du kom undan – som Jesus. Möjligen för att dina föräldrar lyssnade till Guds röst – som Josef och Maria. Dagens första läsning känns svår. Det talas om Kristi blod som renar oss (v. 7 och 9). Men Jesusbarnet räddades och andra barn fick ge sitt blod i hans ställe. Det sägs att vi inte ska vandra i mörkret (v. 6). Men *Josef steg upp och tog om natten med sig barnet och dess mor och begav sig till Egypten* (Matt 2:14). *Gud är ljus* (v. 5) – kontrasterna i Bibeln är ibland olidliga. Det är bara att tro och gå vidare. Som Josef.

Evangelium: **Matt 2:13-18** (*Herodes lät döda alla gossar i Betlehem*)

Främlingarna i Betlehem ville man inte ge husrum. Inte ens när kvinnan skulle föda. De får bråttom mitt på natten och ger sig av. Grannarna undrar givetvis: "Vem flyr de ifrån? Är de kriminella? Är det något med politik?" Ingen ängel varnade grannarna om Herodes trupper som var på väg dit för att utföra vad man väl har kallat för ett "militärt specialuppdrag." Massakern i Betlehem är en detalj i den berömde kungens karriär, som inte är omvitnad i källor utanför Bibeln men absolut trovärdig. I en samtida text (*Moses himmelfärd*, 6:3, okänd författare) kan man läsa att Herodes *dödade gamla och unga, och en förskräcklig fruktan för honom kom över landet. Han rasade ibland dem med order om blodsutgjutelse, så som det skedde i Egypten* (dvs. då farao ville dränka gossebarnen, se ovan). År 7 f. Kr. lät Herodes avrätta 6 000 fariseer för att de inte ville svära trohet mot den romerske kejsaren. Vissa av dem profeterade att Messias skulle komma. Herodes lät även mörda egna söner.

Till denne diktator kom de vise männen och ställde oskyldigt den allra farligaste frågan: *Var finns judarnas nyfödde kung?* (Matt 2:2; jfr Mik 5:2). Tanken går till den egyptiska farao. En judisk legend berättar att han förskräcktes när han hörde att Mose hade fötts. Parallellen farao – Herodes är uppenbar. Kyrkan hedrar idag de oskyldiga små som brutalt eliminerades av en paranoid tyrann. Det är allt vi kan göra. Heliga familjen flydde, och de vise männen lurade Herodes. Ibland är flykt och list de enda alternativ vi har inför gudlös ondska, när den får diktatorisk makt.

TISDAGEN 29 december: FEMTE DAGEN I JULOKTAVEN

Första läsningen: **1 Joh 2:3-11** (*Den som älskar sin broder förblir i ljuset*)

Mitt i julveckan. Butikerna har dödförklarat julen och ställer snabbt om till rea, men julen har bara börjat. Här skiljs våra vägar: för vissa är julen bara en trevlig familjefest, snabbt överstökad, för andra ett förnyat möte med Guds Son, en ny början. Julen presenterar Jesus för oss och ställer oss inför antingen-eller: får han stanna hos dig, eller blir hans födelses fest verkningslös? Du förstår hans milda bud och har nu påmints om dem igen – vill du hålla fast vid hans ord eller lägga dem ifrån dig? ”Jag känner honom redan” säger du kanske (v. 4), men vill du *själv leva så som han levde?* (v. 6). Du vet att du i varje stund står inför ett val: sanningens ljus eller lögnens mörker. Dina synder skiljer dig från Gud, men julens budskap är att Gud tar första steget till försoning med dig: han charmar dig – lägger sig som ett spädbarn i din famn. Vill du också ta det första steget och räcka ut handen till var och en som är din fiende? Ska hatets mörker för evigt begrava dina oförsonade konflikter? Gud älskar dig och känner din goda vilja – han ser att du vill vandra med Jesus. *Mörkret viker och det sanna ljuset lyser redan* (v. 6) – *det visar både hans och ert liv* (v. 6). Jesus är världens ljus (Joh 8:12). Men han säger också, full av glädje, till oss: *Ni är världens ljus* (Matt 5:14).

Evangelium: **Luk 2:22-35** (*Ett ljus med uppenbarelse åt hedningarna*)

Fjärde mysteriet i den glädjerika rosenkransen handlar om frambärandet i templet, och vi firar det vid *Kyndelsmässan* (2/2). En förstfödd son skulle helgas åt Gud och ”friköpas” genom ett ersättningsoffer, fem siklar, dvs. ca 60 g silver – det motsvarar idag ca 250 kronor (2 Mos 13:2, 13; 4 Mos 18:15-16). En kvinna som hade fött var rituellt ”oren”, vilket skulle upphävas genom ett offer, helst ett lamm, men för fattigfolk som Josef och Maria räckte två turturduvor (3 Mos kap. 12). Den ena duvan var ett syndoffer. Det behövde Maria lika litet som Jesus behövde döpas av Johannes i Jordan, men Maria och Jesus ville inte skryta med det. Budet om ”friköpandet” understryker att barn är en gåva från Gud. Budet om kvinnans rening visar det gamla Israels oro för blodförlust (som vid födelse). Det sågs som ”minskning av liv”, ett närmande till dödens sfär. Födande gav ”avstånd” till det heliga. Reningen återgav kvinnan fritt tillträde till kulten. Lukas beskriver inte hur Jesus ”friköptes”, kanske för att den riten hänvisade till att Israels barn befriades i Egypten (se 2 Mos 13:14-16). Jesus skulle inte befrias utan *befria*. Ett konkret *frambärande* av barnet i templet krävde lagen inte. Vi anar Marias djupa identifikation med *Hanna*, profeten Samuels mor, som kom till templet och ställde sin lille son i Herrens tjänst (1 Sam 1:25-28). Se också hur Maria lånar ur Hannas lovsång till sin egen, Luk 1:46-55/1 Sam 2:1-10). Möjligen ville Maria också uppfylla Malakis profetia (Mal 3:1) om att Herren ska komma till sitt tempel. Symeons ord skrämde henne. Jesus ska bli ett ljus för hedningarna och avgörandets timme för Israel. Det blir ja eller nej. Valet mellan ljus och mörker är alltid antingen-eller. Det kommer att göra ont. Maria har nog gråtit efter den dystra profetian. Josef tröstade henne.

ONSDAGEN 30 december: SJÄTTE DAGEN I JULOKTAVEN

Första läsningen: **1 Joh 2:12-17** (*Den som gör Guds vilja består för evigt*)

Första Johannesbrevet är älskat av många men förvirrar också. Hoppet från nutid till dåtid mellan v. 13 och 14 kan möjligtvis förstås så att författaren har tagit en paus i skrivandet och nu tar upp pennan igen (det är inte ovanligt att i brev från antiken hitta formuleringen ”jag har skrivit” - eg. ”jag skrev” – om det som precis skrivs. Den som skriver förflyttar sig i tanken framåt till det ögonblick då brevet läses – det kunde vara flera månader senare). När mottagaren läser brevet låg själva skrivandet ju i det förflutna. *Mina barn* (v. 12) är ett ömt tilltal till alla adressaterna. Så talade även Jesus och Paulus till sina lärjungar (Joh 21:5; Gal 4:19). De som kallas för *fäder* (v. 13-14) kan vara sådana som varit med i kyrkan *från början* (v. 13). De *unga* är då nyare konvertiter (i alla åldrar). Dessa ”unga” hade en hårdare andlig kamp att kämpa än veteranerna, men får apostelns beröm: de har besegrat den Onde (v. 14). Vi ska inte älska världen och det som finns i den, heter det (v. 15). ”Världen” betyder nästan alltid i Johannes skrifter den *fallna* värld som har vänt sig bort från Gud. Där härskar det gränslösa begärets oförnuft: man vill äga allt man ser och föra fram sig själv till varje pris (v. 16). Gud älskar ändå världen så mycket att han ger den sin ende son (Joh 3:16). Vår väg till Gud går via världen – annorlunda kan det inte vara (jfr 1 Kor 5:10). Vi ska vara *i* den men inte *av* den (Joh 17:11,16). Allt gott får vi älska, till och med julens glitter och överflöd, om vi tar emot det tacksamt och gärna delar med oss. Det finns en väg bort från Gud till världen, men också en väg *till* Gud *genom* världen.

Evangelium: **Luk 2:36-40** (*Hon talade om barnet för alla som väntade på Jerusalems befrielse*)

Världsflykt var för kyrkofäderna ett positivt ord. Varningar mot världens onda lockelser finns det gott om i det kristna budskapet (som i läsningen ovan). Vi som lever mitt i det pulserande vardagslivet bör alltid ha ett visst mått av misstänksamhet med oss. I många fall måste vi fly eftersom alternativet leder till synd och vi inte mäktar att få bort de krav som ställs till oss (som när vi pressas att göra sådant som går emot vårt samvete). Vi flyr och hittar skydd i Guds ord och i kyrkan. Den gamla änkan Hanna hade lagt allt bakom sig och höll sig till templet (v. 37). Templet i Jerusalem är viktigt för Lukas. Där börjas och avslutas hans evangelium. Hanna förenar i sin person mycket som han gillar att lyfta fram: hon är änka (dvs. **fattig**), hon är **kvinn**a, hon **ber** mycket i **templet** och är – som vi förstår – fylld av **den helige Ande**. Hanna, så hette också profeten Samuels mor som förde sin lille son till templet (1 Sam 1:25-28). Den gamla änkans ögon faller nu på den unga Maria som frambär Jesusbarnet inför Gud. Gamla testamentet ser det nya och jublar. Må även vi – när vi ber framför julkrubban – *tacka* och *prisa* Gud (v. 38).

TORSDAGEN 31 december: SJUNDE DAGEN I JULOKTAVEN

Första läsningen: **1 Joh 2:18-21** (*Ni har blivit smorda av den Helige och känner alla sanningen*)

Årets sista dag påminner oss kristna om att vi alltid står inför *den sista tiden* (v. 18). Kring oss firas nyårskväll, men i hjärtat förblir det alltid *advent*: varje timme kan Kristus återkomma. Festligheterna i kväll är mest på skoj, men ett uns av allvar finns också: hur har jag levt under året och hur vill jag leva från och med i morgon? Efterföljde jag Kristus som är Sanningen? Skulle andra beskriva mig som en människa som lever *i sanningen*? Pontius Pilatus med sin fråga: *Vad är sanning?* (Joh 18:38) påminner om vår tids relativister som anser att något är sant för mig, något annat för dig (det finns alltså ingen sanning alls!). I sitt hjärta vet de att det finns skillnad på sant och falskt och på gott och ont – det finns moraliska konstanter vi inte kan rubba – men de vågar inte medge det av rädsla för att känna skuld, och detta i sin tur för att de inte känner till förlåtelsen från Gud. Antikristerna i v. 18 motsvarar den *motståndare* till Kristus som Paulus nämner i 2 Thess kap. 2 (och odjuret som skryter i Upp 13). Här verkar de vara lärare som har tillhört kyrkan men lämnat den. Tiden avslöjar vilka som är äkta katoliker. De kommer troget till mässan, år efter år, även om vännerna försvinner och miljön ändrar sig. Nya grupper kommer till, mässan läses på ett sätt de inte gillar och med ord de inte förstår, men de stannar troget kvar. Johannes försäkrar läsarna att han litar på dem (v. 20-21). Kyrkan litar på oss. År efter år.

Evangelium: **Joh 1:1-18** (*Ordet blev människa*)

Om dessa i sanning djupa ord har det skrivits och ska det skrivas böcker i alla tider. Frågar du efter Sanningen? Den är **Jesus**, Ordet som blivit människa, han som även är *vägen* och *livet* (Joh 14:6). Johannes tänker på Guds *skaparord* genom vilket allt blev till (v. 3; jfr 1 Mos kap. 1). Detta ord innehöll **liv** (v. 4) och kunde täcka jordens yta med flora och fauna och göra den till ett hem åt mänskligheten. Människor har från tidernas morgon längtat efter ljuset som *lyser i mörkret* (v. 5). Våra förfäder har suttit kring elden i grottor och försökt begripa varför dagen avlöses av natten och livet av döden. Hoppet om *det ständiga ljuset* och *livet utan slut* har utan tvivel orsakat alla religioners uppkomst. Vi *vet* innerst inne: mörkret kan inte vinna (v. 5). Så längtade hela mänskligheten sedan Adams dagar efter Kristus, han som övervann döden och gav oss ett förskott på det eviga livet i Altarets sakrament. Vår väg till förening (kommunion) med hans uppståndelse börjar med det gamla jagets ”död” i dopet (jfr Rom 6:4; Kol 2:12) där vi blir *födda av Gud* (jfr v. 13).

Guds svar på våra stora frågor är det nyfödda barnet i krubban. Ett bättre sätt att nå fram till vårt hjärta hade han inte kunnat välja. Men syndens rötter sitter djupt – även denna gåva avvisades av mänskligheten, som vi vet. Vi kristna stannar dock kvar hos Maria i stallet. Vi bär Jesus i hjärtat, också när vi skålande överskrider kalendertröskeln ikväll. Varje år är Herrens år, *Anno Domini*.

FREDAGEN 1 januari: MARIA, GUDS MODER, högtid

Första läsningen: **4 Mos 6:22-27** (*De skall uttala mitt namn över israeliterna och jag skall välsigna dem*)

Den största välsignelsen Gud har gett är *Jesus* genom jungfru **Maria**. Marias släkting Elisabet hälsar henne som är **full av nåd** med orden: **Välsignad är du ibland kvinnor och välsignad är din livsfrukt** (jfr med Bibel 2000:s översättning av Luk 1:42). Hon är **Guds moder** och har en ojämförbar närhet till Guds Son. Därför flockas vi syndare kring henne och ber om hennes förbön **nu och i vår dödsstund**. Orden i årets första läsning är urgamla. De hittades år 1979 på två silveramuletter från ca 500-talet f.Kr. vid Jerusalem. Fyndet avslöjar en stark folklig tro på denna välsignelses kraft. Vi katoliker kallar kyrkans välsignelser för *sakramentalier*, de är nådemedel i kraft av kyrkans förbön och vår egen öppenhet för Gud (*Katolska kyrkans katekes*, nr 1667-1676). Den som lever med Gud *är själv* en välsignelse för andra, som Abraham (1 Mos 12:2) och (övertydligt!) Maria. Den här välsignelsen vill ge Guds *fred* (v. 26). Den helige Franciskus av Assisi skrev ned den till sin medhjälpare Leo, som behövde tröst i en svår kris. Brodern bar lappen med sig till sin död 50 år senare. Det kan vi också göra. Om **fred på jorden och under det nya året** ber vi idag med Maria. Guds ansikte (v. 25-25) ska *lysa mot dig*, han *vänder sitt ansikte till dig*. Uttrycket vill förmedla *välvilja* och *omsorg*. Mose fick inte se Guds ansikte (2 Mos 33:20). Men Maria fick. Marias ögon söker barnets ögon. Där blir Gud synlig (Joh 14:9, 19).

Andra läsningen: **Gal 4:4-7** (*Gud sände sin son, född av en kvinna*)

Föreställningen att Guds Son *verkligen* blivit människa var hårdsmält kost för den romersk-grekiska världen. ”Så konkret får man väl inte uppfatta det”. Alla sorters försök att ”spiritualisera” detta påstående och förstå det ”symboliskt” framkom i kyrkans historia. Paulus är rak på sak: **Guds Son föddes av en kvinna**. Punkt. Mer jordnära kan det inte bli. Så det så.

Evangelium: **Luk 2:16-21** (*De fann Maria och Josef och det nyfödda barnet. När åtta dagar hade gått fick han namnet Jesus*)

Den som precis har fött är känslig för vad som händer och sägs kring henne. Maria *begrundade* (v. 19) vad som sades till henne. Vi kan inte rekonstruera herdarnas besök, hur allt precis gick till. Alla som dignade under romarnas skattepålagor längtade efter en frälsare som David. När en pojke föddes i samma stad som han *måste* tanken dyka upp: vem vet – detta är kanske Messias som ska komma? Herdarna är entusiastiska. De övriga människorna ”häpnar” bara (v. 18). Varför jublar de inte? Maria kunde inte få rum hos dem. Hon var ett ”problem” verkar det som. Inte för oss: vi vördar henne som *moder till Frälsaren*, den som de lyckliga änglarna berättade om för herdarna (v. 11-12). Söndag efter söndag upprepar vi deras jubelsång i *Gloria – Ära i höjden åt Gud och på jorden frid* (jfr v. 14). Må Maria be om *fred* och *frid* för vårt nya år!

LÖRDAGEN 2 januari

Första läsningen: **1 Joh 2:22-28** (*Bevara det ni har hört från början*)

Johannes nyckelord ”bevara” och ”förbli” stämmer på oss katoliker när det rör sig om tron: vi kan ha personliga problem med den men att ändra på den ser vi som fusk. Kyrkan bevarar sanningen och vi är inte klokare än den. Gnostikerna var f.d. kristna som ville ”gå vidare” och ”utveckla” tron enligt vad ”Anden” eller ”Visheten” ingav dem. De kände inget behov av mässaens gemenskap (1 Joh 2:19). ”Kristus” var för dem en ”andlig princip”, inte identisk med juden Jesus. De ville ”upplysa” enfaldiga kristna med gnostisk visdom. Man *ni behöver ingen lärare*, säger Johannes (v. 27; jfr Matt 23:10). Den enkla tron apostlarna gav er räcker! Jesu Ande finns i er och undervisar er (”smörjelsen” leder tanken till *krismat* som smordes på vår panna vid confirmationen). Gnostikerna påminner om dem i vår tid som skrattar åt så enfaldiga och barnsliga ting som julkrubba, rosenkransar och annat. Jesus ska en gång få dem att inse sitt högmod. Då vänder de sig bort i skam (v. 28).

Evangelium: **Joh 1:19-28** (*Efter mig kommer en som går före mig*)

”Vilken rätt har du att missionera? Vem tror du att du är?” Läsaren känner kanske igen sådana ord. Man vill inte pådyvlas din tro. Det dop som Johannes Döparen praktiserade väckte misstankar. Frälsarens ankomst var hett efterlängtat i det troende och förtryckta folket. Kontrollanterna från Jerusalem ställer hela folkets fråga till Johannes (Luk 3:15). Men kallar han sig för Messias kan det utlösa uppror. Precis detta fruktade Herodes (enligt den dåtida judiska historieskrivaren Josefus Flavius, *Ant. Iud.* 18:116-119). Därför lät han halshugga Johannes (det utesluter inte utan kompletterar evangeliernas förklaring av hans död, se Luk 3:19-20; Mark 6:14-29). Prästerna återvänder till Jerusalem utan ett klart svar. Därmed kan de inte slå ned på rörelsen. De vet inte hur de ska bedöma den (jfr Mark 11:30-33). Herodias löste, som vi vet, problemet åt dem.

Johannes ville inte kallas för Elia, den profet som skulle återvända innan Messias och Guds stora dom (Mal 3:1 samt 4:5-6 = 3:23-24 i vissa biblar). Enligt Jesus var han det (Matt 11:14). Möjligen ville Johannes med sina ord motverka missförstånd, ungefär som när Jesus vägrade att kallas för Messias (t.ex. Matt 16:20). Johannes *är inte* Elia på så sätt att han t. ex. kommer för att ta död på Baalsdyrkare som Elia gjorde i 1 Kung 18:40, men han fullföljer Elias *tjänst* genom att vara en *röst* (v. 23; Mal 3:1; Jes 40:3). Johannes ville inte heller kallas för Messias. Han vet vem Messias är (v. 26-27). Inte heller den ”profet lik mig” som Mose förutsade är han (5 Mos 18:15). Jesus kallar Johannes för *mer än profet* (Matt 11:9-11), men Döparen är ödmjuk. I katolska kyrkan kan ingen ge sig själv titlar. All myndighet går tillbaka till apostlarna (den apostoliska successionen, se *Katolska kyrkans katekes*, nr 859-862). Vi ska alla som Johannes peka på Jesus: *Se, Guds lamm* (jfr Joh 1:29, 38). Så gjorde Maria (Joh 2:5).

Om vi lever, lever vi för Herren, och om vi dör, dör vi för Herren. (Rom 14:8)

ANDRA SÖNDAGEN EFTER JUL

Första läsningen: **Syr 24:1-2, 8-12** (*Guds vishet hade sin boning i det utvalda folket*)

Jesus Syraks bok tillkom på 100-talet f.Kr. Författaren ville visa att Moses lag är en källa till vishet, överlägsen den grekiska filosofin, som spred sig alltmer, även bland judar. *All vishet kommer från Herren* (Syr 1:1). Liksom i Ordspråksboken personifieras "Visheten". Detta är ren poesi (även "Dårskapen" blir en "person" i Ords kap 9). Denna Vishet sågs gärna som bild på Jesus, Guds Ord, i fornkyrkan. Jämförelsen haltar lite, ty Visheten är *skapad*, säger Syrak, den är alltså inte rakt av identisk med Gud (v. 9) så som Jesus, Ordet, är det (Joh 1:1, se nedan), men som *bild* duger den. Gud vill **bo** hos sitt folk, sägs det upprepade gånger. Tanken går till Guds närvaro i Förbundet under Israels vandring genom öknen (2 Mos 40:34-35). I Johannesevangeliet heter det ordagrant i den grekiska grundtexten att Ordet som självt är Gud "slog upp sitt tält ibland oss" (nedan, v. 14). Visheten är till *från begynnelsen*, sägs det (v. 9): Guds godhet föregriper allt som sker, vi behöver inte "förtjäna den". I Jesus finns Guds nådefulla närvaro som överträffar all jordisk vishet. *Vem har sett honom och kan beskriva honom?* frågar Syrak i 43:31. Johannes svarar (nedan, v. 14): *Vi såg hans härlighet*. Maria med barnet i sin famn skulle kunna säga detsamma – och med jublande glädje.

Andra läsningen: **Ef 1:3-6, 15-18** (*Han har förutbestämt oss till att få söners rätt genom Jesus Kristus*)

Textens första del (v. 3-6) ingår i en lovprisning som sträcker sig ända fram till v. 14 utan stopp i originaltexten. Paulus skriver från sin fängelsecell, överväldigad av tacksamhetskänslor mot Gud. Vi är "förutbestämda", säger Paulus (v. 5). Till vad? Paulus verkar mena: *till Kristi kyrka* – inte till himlen eller helvetet som vissa protestanter i Calvins efterföljd lär (se *Katolska kyrkans katekes*, nr 1037 och 1058, samt 2 Pet 3:9). Gud har i sitt *allvetande* från början utvalt oss (Joh 15:16), men vår fria vilja består ändå. Hur går det ihop? Gud förutser allt, också människans fria beslut (första Vatikankonciliet). Vi ska *kämpa för frälsningen* (Luk 13:23 f).

Evangelium: **Joh 1:1-18** (*Ordet blev människa och bodde bland oss*)

Kortare alternativ: Joh 1:1-5, 9-14

Maria tog julens händelser till sitt hjärta och begrundade dem (Luk 2:19, 51). Johannes, den gamle lärjungen med facit i hand, *ser djupet* av dem: Guds Ord som är Guds eget väsen valde att bo bland människor, först i Betlehem. Johannes själv har upplevt hur Jesus **förklarade Fadern** (v. 18). *Han var fylld av nåd och sanning* (v. 14): för judar (som Johannes) förknippas ordet **nåd** med *befrielsen från slaveriet i Egypten*, och Guds **sanning** med hans *trofasthet*. Gud befriar oss på ett nytt, andlig, universellt sätt: vi befrias från synd och död. "Ordet" är ingen idé, inte en ängel, ingen "representant" för Gud. Johannes säger det klart: **Ordet var Gud** (v. 1). Detta är *på riktigt* och ingen kan ta det ifrån oss: Guds Son, själv Gud, älskar oss och *bor* hos oss.

MÅNDAGEN 4 januari

Första läsningen: **1 Joh 3:7-10** (*Den som är född av Gud syndar inte*)

Gnostikerna, en sorts frireligiösa i antiken, ansåg att de förblev ”rena i anden” oavsett vad de gjorde med kroppen. Andens ”kunskap” (gr. *gnôsis*) lyfte dem högt över de simpla, smutsiga jordiska tingen. Johannes låter nästan som de när han säger att den som är ”född av Gud” (= döpt) ”syndar inte”. Vad han menar är: Vi ”kan inte” synda för att vi *inte får* och *inte vill* när vi lever i vänskap med Gud. ”Jag kan bara inte göra det där” tänkte en tysk soldat på östfronten under andra världskriget när han beordrades skjuta civila. Han ställde sig vid sidan om dem och miste så sitt liv. Martin Luther ansåg att vi syndar i allt vi gör. Det stämmer inte. Den som har upplevt vad sann kärlek och godhet är har en inre broms mot ondskan. ”Guds säd” (d.v.s. natur, v. 9) ger en inre spärr. Ungefär så tänkte Johannes. Vi kan dock ta bort spärren, gå emot Anden. Då syndar vi.

Evangelium: **Joh 1:35-42** (*Vi har funnit Messias*)

I åtta korta verser får vi en sammanfattning av en hel dag. Författaren (som bör vara den ene av de två i v. 35 f) kommer efter många decennier ihåg detaljer som klockslaget (ordagrant ”ungefär kl. 16” i v. 39). De två glömde aldrig den dagen som förändrade deras liv. Vi får här facit, lärjungarnas slutsats – ”vi har funnit Messias” (v. 41) – men inte processen som ledde dit, diskussionerna, Döparens undervisning, tvivlet, bönerna. Hur mycket skulle vi inte gett för ett protokoll över Jesu samtal med dem den kvällen!

Johannesrörelsen måste ha sett ut som en gigantisk missionscamping, med matställen och sovtält. Någonstans i lägret ”bodde” Jesus (v. 39). Vi är inte många kilometer från esseernas centrum Qumran vid Döda havet. Textfynden från denna döparsekt visar många beröringspunkter med den tidiga kyrkan. Andreas och Simon kan vara besvikna lärjungar därifrån som nu går till Döparen (han kan också ha utgått därifrån). Längtan efter Messias var den hetaste frågan, och bibelsamtalen måste ha handlat om den. Det har flugit profeteitat genom luften, argument hit och dit. Jesus kan själv ha deltagit i dessa samtal.

Trons gnista tänds i en handfull personer. Varför inte i alla? Guds Messias lär man känna genom att *följa efter* honom (v. 38). Uttrycket var synonymt med att *bli lärjunge*. ”Följ med och se!” säger Jesus (att *se* symboliserar ofta i Johannes texter att *tro*). Det finns inget stillastående inför Jesus. Den som lyssnar och *gör vad han hör* vinner insikt (Joh 7:17; Jak 1:22). Den som avlägsnar sig förstår allt mindre. Kallelsen till tro går från person till person. Garant för autentisk förkunnelse är *Petrusämbetet*. Därför förklaras orden ”Messias” och ”Kefas” i samma andetag. Läsaren förbereds direkt på att *trons hem* är gemenskapen kring denne apostel och hans efterföljare.

Jag, Herren, har i min trohet kallat dig, jag tar dig vid handen... (Jes 42:6)

VARDAGAR I JULTIDEN EFTER NYÅRS DAGEN: 5 januari

Första läsningen: **1 Joh 3:11-21** (*Vi vet att vi har gått över från döden till livet*)

Vi ska inte bli som brodermördaren Kain (v. 12, jfr 1 Mos kap. 4). Det kan syfta på vissa gnostiker som uppfattade Gamla testamentets Skapargud som *ond* (han hade skapat den lägre, materiella verkligheten som håller oss ”fångna”, trodde de). För dem var ormen i paradiset och Kain *hjältar*. Frälst blev den som syndade så mycket som möjligt mot Skaparguden. Enligt dessa s.k. *kainiter* insåg *Judas* sanningen, och det fick honom att förråda Jesus. Den helige biskopen Ireneus av Lyon skrev om sekten ca år 180 e. Kr. Deras ”vishetsbok”, *Judasevangeliet*, hittades sensationellt 1978 i en gammal grav i Egypten. Att Kain är ”den Ondes barn” (v. 12) sägs också i en judisk text, där han beskrivs som son till en fallen ängel, Lucifer.

Vi har lärt känna kärleken genom att Jesus gav sitt liv för oss. Vi ska vara beredda att göra likadant, säger Johannes, och ger ett direkt exempel: socialt hjälparbete. Det vore tomma ord att säga ”jag är beredd att dö för Kristus” och samtidigt missa den fattige brodern som behöver mat. Om vi bryr oss om nödlidande kan vi vara lugna, ty *kärleken gör att många synder blir förlåtna* (1 Pet 4:8). Har vi ändå dåligt samvete ska vi förtrösta på Gud. Samvetet förstår inte **allt**, men det gör Gud (v. 19-20). Dessa ord vill ge mod och hopp till kristna som känner att de inte lever upp till trons krav.

Evangelium: **Joh 1:43-51** (*Du är Guds son, du är Israels konung*)

Jesus kallar på Filippos (”följ mig” = bli min elev). Filip, som har kommit till tro på Jesus (vi får inte veta hur), kallar på Nathanael. Varför är han skeptisk mot Nasaret? För att byn inte nämns i Gamla testamentet? Eller hade den ett dåligt rykte? En mil från Nasaret låg *Sepforis*, en huvudort som med sin stora vapenarsenal blev ett revolutionärt epicentrum efter Herodes död (4 f. Kr.). Romarna jämnade den med marken och sålde invånarna som slavar. Under Jesu unga år återbyggdes staden, och han och Josef kan mycket väl ha arbetat där. Scenen med Nathanael under fikonsträdet är symbolstark: drömmen om frihet, fred och välgång var drömmen om en tid då varje man kunde sitta trygg *under sin vinstock och sitt fikonsträd* (1 Kung 4:25). Jesus såg kanske Nathanael sova middag under ett sådant träd (v. 48). Nathanael kallas för ”israelit” (v. 47). Tanken går till *Israel*, alltså patriarken Jakob, som var i konflikt med sin broder Esau (inte olikt Abel och Kain). Jakob var svekfull, han lurade Esau och sin far Isak (1 Mos 25:29-34 och kap. 27), men den *sanne* israeliten Nathanael är alltså *utan svek* (v. 47). På flykt från Esau, utblottad och rädd, sov Jakob på marken och drömde om en trappa som gick upp till himlen, och *Guds änglar gick upp och ner för den*. Herren själv stod framför honom och lovade att vara med honom (1 Mos 28:12 f). Detta lovar Jesus att lärjungarna ska få uppleva. Herren är *Människosonen* (v. 51), den himmelske gestalten som profeten Daniel såg (Dan 7:13). Jesus värvade alltså Filippos och Nathanael till **ett nytt Israel, bättre än det gamla**. Nathanael dyker upp igen i Joh 21:2 – han förblev alltså sin kallelse trogen. Han identifieras traditionellt med *Bartolomaios* i de andra evangelierna.

Israel ... jag har gett dig ditt namn, du är min. (Jes 43:1)

ONSDAGEN 6 januari – Trettondedag jul:
EPIFANIA – HERRENS UPPENBARELSE, högtid

Första läsningen: **Jes 60:1-6** (*Herrens härlighet går upp över dig*)

Jesajas ord från en fjärran tid vittnar om ett litet, plågat folks dröm om ändlös lycka och upprättelse. Drömmen är storslagen som Guds löften till Abraham: om de talrika ättlingar vilkas välsignelser alla andra folk ska önska sig (1 Mos 12:3). Vi grips i dag av det överdådiga panorama som öppnas för vårt inre öga. Det är som i julnatten, då vi läste Jes 9:2 om ljuset som strålar över mörkrets land. Alla länder famlar i dunkel, men över Jerusalem strålar Herrens härlighet. Skepp kommer över havet västerifrån med gåvor. Från öster och söder anländer lastdjur på de gamla karavanvägarna. Färgrika tyger, säckar med saffran och andra doftande kryddor, smycken och ädla stenar från Samarkand och Indien, konst, guld och rökelse. Alla vill till ljuset. Alla vill ge gåvor. Diasporajudar (Jerusalems ”söner” och ”döttrar”, v. 4) kommer hem, men även *kungar* (v. 3), dvs. andra folks härskare, *vandrar mot glansen* (v. 3). Visade Gud för Jesaja den ändlösa strömmen av kristna pilgrimer från alla jordens länder som skulle komma att söka sig till det Heliga landet, sekel efter sekel, fram till vår tid? Såg Jesaja oss som idag knäböjer inför krubban?

Andra läsningen: **Ef 3:2-3a, 5-6** (*Uppenbarelsen att även hedningar har del i löftet*)

Paulus vill här inte säga att bara han insåg att Gudsfolket genom Kristus skulle öppna sig för alla nationer. Det har Kristus redan sagt sina apostlar (Matt 28:19-20; Mark 16:15; Apg 1:8). Men Paulus var en oersättlig drivkraft som fick urkyrkan att ta sitt missionsuppdrag på allvar och bana vägen för det som profeterna sett (som Jesaja ovan). Paulus blev själv en Betlehemsstjärna, ett *ljus för de andra folken* (Jes 42:6).

Evangelium: **Matt 2:1-12** (*Stjärntydarna kommer från österlandet för att hylla den nyfödde kungen*)

I den antika världen fanns det en diffus förväntan om en kommande världshärskare, kanske i form av en romersk kejsare, kanske någon annan. Det fanns även en stark tro på att stjärnor kunde bebåda stora mäns födelse. Den paranoide Herodes höll sig vid makten med terror i ett folk som kokade av helig längtan efter Befriaren. Landet var en veritabel messiansk krutdurk. De vise männen med sin oskyldiga fråga om kungabarnet märker snart att de stuckit handen i ett getingbo. Maria och Josef har sett dem komma och öppnar porten. Vid krubban *hyllar* de bildade männen barnet: de lade sig framstupa i tillbedjan (de gjorde *proskynés*, som i Matt 4:9 f; 14:33; 28:9, 17). Fullständig frid vilar över scenen – detta är mindre än en mil från Herodes palats men andligt sett ljusår från hans välde. Må vi i dag vara där, vara med i anden! Må vi knäböja bland gästerna – omvärvda av *myrra och rökelse och kryddhandlarnas alla dofter* (Höga V 3:6). Må vi inte komma tomhänta dit utan ha med oss trons guld, hoppets rökelse och kärlekens myrra!